

ALİ EMİRİ'NİN OSMANLI TARİH VE EDEBİYAT MECMUASI

*Seher ERDOĞAN ÇELTİK**

ÖZET

*Ettik şeref-i hizmet-i ecdâdı ferâmûş
Âsârına eslâfımızın rağbet olunmaz
Bir gün bilinir kıymeti mecmûamın ammâ
Pek çok aranır ortada mecmûa bulunmaz*

Sürelî yayınlar, edebiyat tarihimize kaynaklık eden dokümanlardır. Dergiler çevresinde genelde edebî bir muhit oluşur; tefrika roman, hikâye, şiir, tenkit ve benzeri gibi edebî ürünler onlar vasıtasıyla okuyucusuyla buluşur. Millet Kütüphanesinin kurucusu olan Ali Emiri Efendi'nin de "Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası" ile "Tarih ve Edebiyat Mecmuası" adında birbirinin devamı niteliğinde olan iki dergisi vardır. Dergilerden Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası 31, Tarih ve Edebiyat Mecmuası 5 sayı olmak üzere toplam 36 sayı olarak yayınlanır. Yayınlandığı dönemde dergiler etrafında oluşan edebî atmosfer gençleri edebî faaliyetlerinde teşvik edici bir misyon üstlenmiştir.

Bu çalışmada Ali Emiri Efendi'nin Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası ile Tarih ve Edebiyat Mecmuası adlı dergileri kısaca tanıtılmış; bu dergilerin tarih, edebiyat ve kültür hayatımıza yaptığı katkılara yer verilmiştir.

Ali Emiri Efendi, "Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası" ile "Tarih ve Edebiyat Mecmuası"nı öncelikle vatan ve milletine faydalı olmak gayesi ile çıkarır. Daha sonra Osmanlı tarih ve edebiyatına ışık tutacak bilgileri ortaya çıkarmayı ve bilgi-belge yanlışlıklarını düzeltmeyi hedefler. Yazar dergi vasıtasıyla kendi aleyhinde çıkan yazılara da cevap vermek istemiş, başta Mehmet Fuat Köprülü olmak üzere pek çok kişi ve kuruma yönelik tenkitlerde bulunmuştur.

Divanu Lügati't-Türk'ü Türk dünyasına kazandıran Ali Emiri Efendi, görevi gereği çeşitli yerlere seyahatlerde bulunmuş ve buralarda sürekli bilgi ve belge toplamıştır. Bu bilgileri, zaman zaman dergi vasıtasıyla okuyucuya sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ali Emiri, Divanu Lügati't-türk, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası, Tarih ve Edebiyat Mecmuası, tenkit, Mehmet Fuat Köprülü.

* Arş. Gör. Gazi Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, El-mek: ssseherdogan@yahoo.com

ALI EMİRİ'S OTTOMAN HISTORY AND LITERATURE PERIODICALS

ABSTRACT

Periodicals are the documents which constitute resources for our history. A kind of literary atmosphere forms around the magazines; feuilleton novel, story, poetry, critics and similar literary works come together with the reader via these magazines. Founder of the Public Library, Ali Emiri published two literary periodicals named Ottoman History and Literature and History and Literature which are the successor to each other. Totally comprising of 36 issues, the first is published as 31 and the latter is published as 5 issues. During their publication years, the periodical constituted highly literary atmosphere and this atmosphere undertook an encoring mission in youth's literary works.

In this study, these periodicals are introduced and their contributions to our literary and cultural life are mentioned.

First of all Ali Emiri published Ottoman History and Literature and History and Literature with the aim of being useful for his country and nation. Later he aimed to illuminate the information/sources of about Ottoman history and literature and correct document mistakes. He also wanted to replay to the works that were published as an opposition for him through the magazine and, including Mehmet Fuat Köprülü he criticized many other people and institutions.

Ali Emiri introduces Divanu Lügati't-Türk to Turkish world. He who travelled a lot because of his occupation and thus he continuously collected new information and documents. As he enlarged Emiri sometimes introduced this information to the readers.

Key Words: Ali Emiri, Divanu Lügati't-türk, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası (Periodical of Ottoman History and Literature), Tarih ve Edebiyat Mecmuası (Periodical of History and Literature), critics, Fuat Köprülü.

GİRİŞ

Ali Emiri Efendi; hayatı boyunca topladığı kitapları Millet Kütüphanesi adıyla kurduğu kütüphaneye bağışlayan, *Divanu Lügati't-türk*'ü ilim âlemine kazandıran ve yayınladığı eserleriyle edebî hayatımıza hizmet eden çok yönlü bir şahsiyettir (Bilge 1945: 4, 7, 11; Cunbur 1990: 239-251; Ergun 1944: 1251-1256; İnal 1999; Karateke 1995; Özkırımlı 1982: 95-96; Tayşi 1989: 390-391; Tefikoğlu 1989).

Yayınladığı dergilerle edebiyat, tarih ve kültür hayatımıza katkılarda bulunmuştur. Onun çıkardığı, birbirinin devamı niteliğinde olan "*Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası (OTEM)*" ile "*Tarih ve Edebiyat Mecmuası (TEM)*"; 20. yüzyıl edebiyatımızın çehresini yansıtmaktadır. Bu yüzyıl Osmanlı devletinin tarih sahnesinden silinip Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu tarihlerdir. Edebî hayat da bu siyasi değişime paralel olarak bir gelişim çizgisi takip etmektedir. Bu yüzyıl bir taraftan geleneğin izlerini sürerken bir taraftan da yüzünü yeniye dönmüştür. Osmanlı Tarih ve

Turkish Studies

Edebiyat ile Tarih ve Edebiyat Mecmuaları daha çok sırtını geleneğe yaslamış, ancak yüzünü yeniye dönmüş bir zihniyetin ürünüdür. Ali Emirî Efendi geleneğe sıkı sıkıya bağlı, onu devam ettirmek için dergi çevresinde edebî bir atmosfer oluşturma gayreti içerisindeydi. Yeni oluşan edebî anlayışa karşı çıkmaya da bazen onu yadırgadığını da ifade etmekten çekinmemiştir. Dergide yayınlanan edebî ürünler şekil ve muhteva olarak Klasik Türk şiirine bağlı kalsa da bazen muhtevada yeniliklerin de göze çarptığını söyleyebiliriz. Buradaki yenilik arayışı Namık Kemal'in şiir anlayışındaki yenilikten öteye gitmez.

Bu çalışmada, Ali Emirî Efendi'nin çıkardığı Osmanlı Tarih ve Edebiyat ile Tarih ve Edebiyat Mecmuaları tanıtılacak, dergilerin edebiyatımıza sağladığı katkılar ortaya konacaktır.

Derginin Yapısı

Ali Emirî Efendi, 1334-1336 (31 Mart 1918-30 Eylül 1920) yılları arasında 31 sayı olarak Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası ve iki yıl aradan sonra da 1338 (31 Ağustos 1922-5 Ocak 1923) yılında sadece 5 sayı olmak üzere, Tarih ve Edebiyat Mecmuası adıyla bir dergi çıkarır (Çeltik 2007). Bazı kaynaklarda, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nın 32 sayı olarak çıktığı kayıtlıdır (Beysanoğlu 1960: 146; Eraslan 1990: 237). Ali Emirî Efendi, dergiyi 31 sayı çıkardığını bizzat kendisi bildirmiştir ("Cevap", TEM, 1/4 (30 Teşrinisani 1338/ Neşri 5 Kânunuevvel 1338), 82). Toplamda 36 sayı olarak yayınlanan derginin iki serisinde de sayfa numarası ve sayılar birden başlamıştır. Derginin her sayısında sayfa numarası birden başlatılmamış, önceki sayının devamı şeklinde yayınlanmıştır. Birinci seri ilk yılında 16, ikinci yılında 32 ve üçüncü yılında ise 48'er sayfa olmak üzere toplam 956 sayfa yayınlanmıştır. İkinci seri ise toplam 100 sayfadan ibarettir.

Ali Emirî Efendi, dergiyi aylık 16 sayfa olarak çıkaracağını kaydettikten sonra gerektiği takdirde sayfa sayısının artabileceğini belirtir (1/1, s. 5). Nitekim derginin hacimce ikinci ve üçüncü yılda arttığı dikkat çeker.

Dergi 13. sayıyla yayın hayatının ikinci yılına girer. Ali Emirî, bu sayıda "İfade-i Mahsusa" başlığı altında derginin yapısında meydana gelen değişikliklerden bahseder. Daha önce 16 sayfa (1 forma) çıkan dergi, artık 2 forma (32 sayfa) olarak çıkmaya devam edecek ve biri sarı biri beyaz kâğıtlı olmak üzere ikişer nüsha basılacaktır. Beyaz kâğıtlı nüshaların iki forması da eskiden olduğu gibi 5 kuruş; sarı kâğıtlılar ise 7,5 kuruş olacaktır. Ayrıca, yazılarda 12 yerine 16 punto kullanılacaktır ("İfade-i Mahsûsa", OTEM, 2/13 (31 Mart 1335), 223).

Dergi 25. sayı ile üçüncü yıla girmiştir. Ali Emirî, derginin bundan sonra 3 forma, yani 48 sayfa olarak yayınlanacağını bildirir. Bu üç formanın bir kısmı sarı, bir kısmı ise beyaz kâğıtlı basılacaktır. Üç formalık beyaz kâğıtlı nüshalar 7,5 kuruş, sarı kâğıtlılar ise 12 kuruş olacaktır.

Dergiye ulaşmak isteyenler için de bazı bilgiler verilir. Buna göre; derginin her iki rengi de Bâb-ı Âlî Caddesi'ndeki Sûdî Efendi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Ayrıca beyaz kâğıtlılar Beyazıt'taki bazı kitapçılardan da temin edilebilir. Eski nüshalara ulaşmak isteyenler, Atik Ali Paşa Camii karşısındaki Tütüncü Kâzım Efendi'ye müracaat etmelidir.

Dergide abone sisteminin olmadığını belirten Ali Emirî, abone olmak isteyenlerin kitapçılara müracaat etmeleri gerektiğini söyler.

Yayın Amacı

Derginin çıkarılış amacı; dergi adının altına eklenen "*Mülk ve millete nâfi' tarih, edebiyat, fûnûn, iktisâdiyat ve şûûn-ı sâireye müteallik mebâhis-i müfideyi hâvî mecmûa-i şehriyedir*" ibaresiyle ortaya konmuştur.

18. sayıdan itibaren şu kıta ilave edilir:

Ettik şeref-i hizmet-i ecdâdı ferâmûş

Âsârına eslâfımızın rağbet olunmaz

Bir gün bilinir kıymeti mecmûamın ammâ

Pek çok aranır ortada mecmûa bulunmaz

Ali Emirî Efendi, dergiyi tek bir amaç doğrultusunda değil; birden fazla amaca hizmet için çıkardığını söyler. Dergiyi çıkarırken eski kıymetli eserleri gün yüzüne çıkarmak, bunları kullanıcıların hizmetine sunmak, vatana ve millete faydalı olmak, kendisine yöneltilen eleştirilere cevaplar vermek gibi amaçları esas alır. Birinci sayıda, dergiyi çıkarmaktaki amacını, ileride yazılacak olan Osmanlı tarihi ve edebiyatıyla ilgili nadir eser ve vesikaları şimdiden tarih ve edebiyatın hizmetine hazır hâle getirmek olarak belirtir:

"... bu mecmuayı neşreden maksat: Osmanlılara dair ileride yazılacak tarih ve edebiyat kitaplarına müteallik âsâr ve vesâik-i nâdireyi şimdiden bazı sahâif-i sâbite âmâde eylemektir." (1/1, s. 6).

Kendisi, yukarıda belirttiğimiz amaca paralel olarak yine birinci sayıda şunları söyler:

"Mecmuamız hakkında ittihaz olunan hakiki meslek bir gün Osmanlıların hayât-ı mâziye ve an'ane-i tarihiye ve edebiyelerine ve ata ve ecdadımızın mefâhir-i milliyelerine ve bilhassa hususî ve müteferrik evrâk-ı nâdire üzerinde kalarak tevârih-i Osmanî'de yer bulmayan veyahut gayr-i kâfi derecede yazılan vakâyi-i milliyenin tedkik ve tahririyle enzâr-ı en'âma vaz'ına çalışmaktan ibarettir." (1/1, s. 6).

"Benim maksadım âsâr-ı eslâfî mümkün mertebe ziya'dan kurtarıp nesli-i âtiye tevdi' etmekten ibarettir." (s. 84) diyerek kendisinin görev yaptığı yerlerdeki nadir eserleri meydana çıkarmak için çalıştığını da hatırlatır ("Süleyman Nazif Beyefendi Hazretlerinin Tahmisi", TEM, 1/4 (30 Teşrinisani 1338/ Neşri 5 Kânunuevvel 1338), 84).

"Mecmua" başlıklı yazısında dergiyi çıkarmaktaki amacının terâcim-i ahvâle dair bildiklerini yazmak, bilmediklerini de ehinden öğrenerek neşretmek olduğunu belirtir ("Mecmua", OTEM, 3/27 (31 Mayıs 1336), 764).

Dergiyi kapattıktan sonra dostları tarafından yeniden çıkarmak için teşvik edildiğini söyleyen Ali Emirî, vatani ve milleti için faydalı işler yapamasa bile, bir na't yayımlayarak hizmet etmiş olacağını düşünerek dergiyi tekrar neşre başladığını anlatır:

"Bâlâda tefekkürâtım üzerine mecmuanın neşri feyz ü terakkî-i vatan hakkında bir hüsn-i hizmeti mücib olmasa bile, meselâ na't-ı nebevîde bir beyit yazılıp derc edilmiş olsa nezd-i ilâhîde bâis-i gufrân olmak ümidi beni yeni baştan şevk ve gayrete getirdi." (1/1, s. 2).

Turkish Studies

Dergiyi çıkarmaktaki bir diğer amacını da bundan sonraki makalelerini günlük gazeteler yerine (dostları tarafından teşvik edilmesi sebebiyle) bir mecmuada derli toplu yayınlamak olarak ifade eder:

"Mütebâkî makalelerimi yevmî gazetelere müracaattan ise başlıca bir mecmua ile yazmak hususunu bazı ihvân-ı kirâm tasvip ve ihtar eylediler. Gerek bu makaleleri gerek tarihî, fennî, edebî birçok şüünü hâvî şimdilik on altı sayfa olarak "Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası" namında ayda bir defaya mahsus şu risale-i mevkûteyi bi-avni'l-kerîm neşre başladım." (1/1, s. 5).

Ali Emirî Efendi, dergiyi vatana ve millete faydalı olmak, onlara hizmet için çıkardığını ve mükemmel bir edebiyat dergisi çıkarmak gibi bir gayesi olmadığını söyler. Kendisi hakkında Yeni Mecmua, Millî Tetebbular gibi dergilerde çıkan yazılar yüzünden Osmanlı Tarih Encümeni ile Âsâr-ı İslâmiye ve Milliye Encümeni reisliğinden istifa ettiğini; ancak istifasından sonra da aleyhindeki yazıların devam etmesi üzerine mecmuayı çıkarmaya mecbur kaldığını kaydeder:

"On beş vilâyât-ı şâhânedede bu kadar memuriyetlerde bulunmuş ve milyonlarla insanların hiç biri aleyhimde şakşuka etmemiş iken bu gayr-i adamlar aleyhimde yazdırmadık söylenmedik söz bırakmadılar. İşte ben de bunun için Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nı çıkarmaya mecbur oldum. Böyle bir mecmuadan birtakım Firavuniyân-ı cehâleti kahr u tedmîrden başka bir şey beklemek abestir ve olamaz." ("Mütâlaa", OTEM, 1/12 (28 Şubat 1335), 214).

Onun dergiyi çıkarmaktaki amaçlarından birisi de Mehmet Fuat Köprülü'yü tenkit etmek ve onun kendisi aleyhindeki tenkitlerine, gazete gazete dolaşmadan rahatça cevap verebilmektir:

"Bundan 3-4 sene evvel Kiblelizâde Fuad'ın nasıl kabına sığmamakta olduğu ve zîr ü bâlâyâ nasıl şütûm-ı galîtalarda bulunduğu mâlumdur. Beni de başkası gibi zannederek etrafımda dolaşmaya cesaret etmesi üzerine mücerred ve nâ-mübârekin hatırı için 400 lirayı aşk edip iki senelik kâğıdını bi't-tehiyye hamiyet-i ilmiyem ve vatan-ı pâkime olan muhabbet-i ciddiyem icabınca Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nı çıkarmaya mecbur oldum. İlk çıkan bir iki nüshasına mukâbele etmek istedi. Derhal hazret-i ilm yumruğunu cehâlet hırtlağına soktuğum gibi akli başına geldi ve ilm-i ensâb kuvvetiyle kendisinin Köprülüzâde olmayıp Kiblelizâde olduğunu ve silsile-i ecdadının dokuzuncu derecede Kibleli Mustafa Paşa'ya vâsil olduğunu ve orada tevkîf etmeyip ondan daha yukarı yani 12. batna kadar ecdâdını ta'dâd eyledim" ("Hâdim ve Hâfız-ı Emânet-i Mübâreke, Hulefâ-yı Celîle-i Osmaniye'nin Şeref-silsile-i Siyâdetleri ve İlm-i Celîl-i Ensâbın Fevâidi", OTEM, 2/19 (30 Eylül 1335), 418).

Tevhid-i Efkâr gibi bazı gazetelerde kendisi hakkında yazılan yazıları eleştirerek, bu yazıların ahlâksızca olduğunu belirten Ali Emirî Efendi, dergiyi çıkarmaktaki amacını ve kendine yapılan eleştirilere cevap vermemesini şöyle izah eder:

"Hâl böyleyken bu kere yeniden neşrine muvaffak olduğum Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nda aleyhimde bulunan bu ahlâksızlara aslâ mukâbeleye tenezzül etmedim. Ben mecmuamı kendi nefsim için çıkarmış olmayıp vatan ve millet hizmetine hasr için çıkardım. İşte meydanda bulunan birinci nüshası şâhidimdir." ("Gazetelerin Hakkımdaki Neşriyâtı", TEM, 1/2 (30 Eylül 1338), 20-21).

Dergiyi kendi nefsi için neşretmediğini, bu sebeple kendisine yöneltilen eleştirilere cevap vermediğini söylese de Mubassır Efendi ve Reşit Efendi gibi zatların kendisini tahkir ettiğini, onun vatana hizmetini ve tarihimizi yüceltmesini önlediklerini belirtir. Bu yüzden nefsini müdafaya mecbur kaldığını, zorunlu olarak mecmuanın asıl görüntüsünün, muhtevasının değiştiğini ifade eder ("Nazîre [Emirî]", TEM, 1/4 (30 Teşrinisani 1338/ Neşri 5 Kânunuevvel 1338), 82).

"Taşradan gelen münasebetsiz romanlar" olarak nitelendirdiği "Kaynak", "Zanbak" gibi eserlere, gençlerin ahlâkını bozması sebebiyle, dergide yer vermeyeceğini duyurur. Ona göre, gençlerin bunların yerine Türkçe yazılmış olan Ebû Müslim-i Teberdâr, Vakîdî Tercümesi gibi ahlâken faydalı kitapları okuması daha yararlıdır ("İfâde-i Mahsûsa", OTEM, 3/25 (31 Mart 1336), 613-616).

Ali Emirî'nin dergiyi çıkarma amaçlarından bir diğeri de, eski edebî ve tarihî eserleri ortaya çıkarmak ve yeni araştırmacılara kaynak sunmaktır. Bu amaca yönelik olarak burada önemli yazılar, belgeler, Osmanlı padişahları, sadrazamları, şeyhülislâmları, şehzadeleri, padişah tuğraları, kılıç kuşanma merasimi gibi konulara değinmiştir.

Ali Emirî Efendi, çıkardığı dergide yayınladığı yazılarla gerçekten de hem Osmanlı tarihine hem edebiyatına katkıda bulunmuştur. Onun görevli olarak gittiği yerlerde yaptığı araştırmalar da dergide yer almıştır. Terâcim-i ahval, ilm-i neseb ve Osmanlı hanedanı konusunda verdiği bilgilerle pek çok yanlış düzeltmiştir. Aynı zamanda dergide, kendisi hakkında yapılan tenkitlere cevap vermiştir.

Şiir

Dergide 5 tanesi anonim şiir olmak üzere toplam 123 şairin 359 şiiri yayınlanmıştır. Yayımlanan şiirlerin büyük bir bölümü divan şiiri tarzındadır. Dergide 277 gazel, 39 muhammes/tahmis, 12 murabba 11 kaside ile birer tane müsebba, müsemmen ve terci-bent gibi şiirlerin yayınlandığı tespit edilmiştir.

Şiirleri nazım türü açısından; âşıkâne şiirler, mersiyeler, tasavvufî şiirler, hikemî tarzda yazılanlar, methiyeler, hicivler, tevhit, na't, münacât ve hamasî şiirler olarak tasnif etmek mümkündür. Dergide, şiir türünde birinci sırayı 35 adetle âşıkâne şiirler alır. İkinci sırada 19 şiirle hikemî tarzda yazılan şiirler gelir. Daha sonra sırasıyla 14 tasavvufî şiir, 12 mersiye, 11 hiciv, 9 na't, 7 vatan ve millet sevgisini anlatan hamasî şiir, dörder adet tevhit ile methiye ve 3 adet de münacat yayınlanmıştır.

Dergideki 359 şiirin 112 tanesi nazireden oluşmaktadır. Ali Emirî, dergiye şiir gönderen gençlerin şiir ve nazirelerini yayımlayarak onları teşvik etmiş ve dergi çevresinde edebî bir atmosfer oluşturmaya çalışmıştır.

Şair Kadrosu

Dergide en çok şiiri yayınlanan şaire bakılacak olursa, doksan dört şiirle Ali Emîri Efendi'nin kendisi görülür. İkinci sırada, on tanesi nazire olmak üzere yirmi beş şiirle Muhyittin Raif yer alır. Daha sonra sultan ve şehzâde şair/şaireler gelir. Bunların başında Adile Sultan (15), Kanuni Sultan Süleyman (13), Sultan III. Murat (10) ve Sultan I. Ahmet (7) gelmektedir.

Ayrıca Muhyittin Râif, Kürküzâde Osman Remzî, Ra'dî (Kemâl Edip Kürçüoğlu), Hulkî, Seyfettin gibi Ali Emîri Efendi'nin çağdaşı şairlerin şiir ve nazirelerine de yer verilmiştir.

Dergide şiiri yayınlanan şairleri, şiir sayılarıyla birlikte, alfabetik olarak şu şekilde sıralamak mümkündür:

Abdülbâki [2]	Âdile Sultan [15]	Ahmet I. [7]
Abdülânâfi'	Âgâh Semerkandî-i Âmid	Ahmet III. [3]
Adanalı Ziya [2]	Ahmet Âkif	Ahmet Remzî [4]

Turkish Studies

Âişe Hanım	Hâzım Bey	Murat III. [10]
Ali Haydar [2]	Hersekli Ârif Hikmet [2]	Murat IV.
Ali İhsan Rıza [3]	Hisâlî	Mustafa II.
Âşık Gazi Hasan [3]	Hoca Hayret	Mustafa III.
Baharzâde Feride Hanım	Hubbâ Hanım	Nâbedîd [3]
Bâyezid [4]	Hulkî [7]	Nâbî
Cemil [3]	İhsan	Nahifî [2]
Cevrî Çelebi	İsmail Fedâyî	Nâilî-i Kadîm [2]
Cinânî Çelebi	İsmail Hakkı	Nâmık Kemâl [9]
Ebussuûd Efendi	İşkodralı Ferid	Nâmî
Emetullah Sıdkî [3]	Kadızâde şeyh Mehmet İlmî	Nazîm-i Kadîm
Emirî [94]	Kâmî-i Âmidî	Nazmî-i Giridî
Es'ad Erbilî	Kanunî [13]	Nedim [5]
Fâik Âli	Kâşif	Nedîm-i Kadîm
Faik Memduh Paşa [2]	Keçecizâde İzzet Molla	Nefî
Fâtıma Ânî Hanım	Kemâl Paşa	Nev'izâde Atâyî
Fatih Sultan Mehmet [2]	Kemâlettin [2]	Nusretî-i Âmidî
Fehim-i Cedid	Lebîb-i Âmidî	Osman Remzî [11]
Fehîm-i Kadîm [4]	Leskofçalı Gâlib [4]	Ra'dî [4]
Feride Hanım [3]	Leylâ Hanım [5]	Reşit Âkif Paşa [9]
Ferik Hamdi	Mahmud Nedim Paşa	Rumi Paşa
Fethîzâde Sa'dullah Said-i Amidî	Mahmut I. [5]	Sâbit
Feyzî	Mahmut II. [2]	Sa'dî
Fıtnat Hanım	Mahmut Muzaffer [6]	Sait Paşa [4]
Fuzûlî [3]	Mehmet Emirî Çelebi [5]	Selim III. [5]
Habibe Hanım	Mehmet Ferit	Senâyî-i Kadîm
Hafız Ahmet Paşa	Mehmet Sıdkı [3]	Seyfettin [6]
Hâfız Paşa	Mehmet Şemsettin [2]	Sıdkî Hanım [2]
Hakkı Beyefendi	Mehmet V.	Sırrî Hanım [4]
Hâlet Bey	Meşâmî Çelebi	Süleyman Nazif [7]
Halil Nihat	Mihri Hanım [3]	Sünbülzâde Vehbî
Hamdî-i Âmidî	Muallim Nâci	Şa'bân Kâmî-i Âmidî
Hâşim	Muhyittin Râif [25]	Şehzâde Sultan Mehmet
Hatice İffet [2]	Murat II.	Şeref Hanım [3]
		Şeyh Gâlib [2]

Turkish Studies

Şeyh Osman Şems	Üveysî	Yetîmî
Şeyhülislâm Yahya	Yaşar Şâdî [4]	Yusuf Ziya
Tevfika Nesîbe Hanım	Yavuz Sultan Selim [3]	Zeynep Hanım
Üsküdarlı Tal'at	Yenişehirli Avnî [2]	Ziyâ Paşa

Nesir

Dergide çeşitli konularda kaleme alınmış toplam 271 yazı vardır. Bu yazıların bir kısmı tarih bir kısmı da edebiyatla alakalıdır.

Tarihle alakalı yazılar; Osman Gazi, Filistin Meselesi, İlm-i Ensab ve Osmanlı Sultanlarının seyyitliği, kılıç kuşanma merasimi, şehzade düğünleri, Sultan Cem'in doğumu, Dulkadiroğulları ve Osmanlılar, Kars tarihi, sultanların el yazıları, sadrazamlar ve şeyhülislam, tuğra geleneği gibi konularda kaleme alınmıştır.

Ali Emirî Efendi, tarih konulu makalelerini, birtakım bilgi yanlışlıklarını düzeltmek, Osmanlı tarihine, padişahlara ait bilgiler vermek için kaleme almıştır. Bazı makalelerinde İslam tarihine ait bilgiler verir. Padişahlara ait el yazıları ve tuğralardan örnekler sunar. Ayrıca Osmanlıdaki bazı sadrazam ve şeyhülislamın tayin ve azledilme tarihlerini de bu yazılarda kaydeder. O, dergisini Osmanlı tarih ve edebiyatının gelişmesine katkıda bulunmak, bilinmeyen kıymetli eserleri gün yüzüne çıkarmak gibi amaçlara hasretmiştir. Onun dergideki tarih konulu makaleleri de bu amaçlar doğrultusunda kaleme alınmış yazılardır.

Edebiyatla alakalı yazıların büyük çoğunluğunu tenkit yazıları oluşturmaktadır. Ali Emirî, çeşitli konularda Evkaf Nezâreti ile Maârif Nezâreti'ni eleştirmiştir. Burada eski ve kıymetli eserlerin bakımsızlığı, tahrip edilmesi, kıymetli kitapların kaybolması, yabancılara satılması ve Evkaf ile Maârif Nezâreti gibi kurumların bu durumlara kayıtsızlığını dile getirir. Ayrıca tarihî konularda çeşitli makalelerde yer alan bilgi yanlışlıklarını düzeltmek amacıyla da tenkit yazıları kaleme alır. Ali Emirî dergide kendisine yöneltilen eleştirilere de cevap mahiyetinde tenkit yazıları yazar.

Dergide Mehmet Fuat Köprülü ve Mehmet Ali Aynî gibi şahıslara yönelik tenkitler de vardır. Özellikle Mehmet Fuat Köprülü hakkında çok sayıda tenkit yazısının varlığı dikkat çeker. Bu yazılarda Mehmet Fuat Köprülü'nün şeceresi, eğitimi, Darülfünun müderrisliği, eserleri ve eserlerindeki bilgi yanlışlığı, Osmanlı tarih encümeni üyeliği, geleneğe karşı tutumu eleştirilir. Ayrıca Mehmet Fuat Köprülü'nün Ali Emirî hakkında kaleme aldığı tenkit yazılarına verdiği cevapları da dikkati çeken tenkit yazıları arasındadır.

Dergide 57 adet mektup, Millet kütüphanesinin kuruluş süreci ile ilgili yazılar, kitap tanıtımı, biyografiler, hatırat, savaş konulu yazılar, kadınlar üzerine yazılanlar ve Türk ocağının bayram tebriği ile vakıf eserlerinin korunması konusunda ikinci ceza mahkemesinde görüşülen bir dava hakkında kaleme alınan bir yazı yer alır. Ayrıca *Divanu Lugâti't-türk*'ü nasıl bulduğunu ve satın aldığını da bir yazısında uzun uzun anlatır. Ali Emirî, dergide mektup, mecmua ve zeyl başlıkları altında da bir önceki yazıya devam etmiş veya yeni bir yazıya giriş yapmıştır.

Ali Emirî Efendi, görevli olarak gittiği her yerde araştırmalar yapmış, bilgi ve belgeler toplamıştır. Bunları dergide yayınlamıştır. Dergide İşkodra ve Kırşehir'deki yaptığı araştırmalara yer vermesini bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Tiranlı Hatice Hanım'ın biyografisi ve Kırşehir muhasebecisi iken Hacı Bektaş-ı Veli hakkındaki araştırmaları da bu şekilde dergide yer almıştır.

Yazar Kadrosu

İlim adamları tarafından yazı gönderildiği takdirde bu yazıların da neşredileceği söylene de dergide çoğunlukla Ali Emirî Efendi'nin kendi yazıları yayınlanmıştır. Dergide farklı bir isim olarak Mehmet Atâ'nın Pertev Paşa üzerine yazdığı makale yer almıştır. Bundan başka "mektup" başlığı altında farklı isimlerin yazıları da dikkat çekmektedir. Bunlar arasında Mehmet Ali Aynî, Yaşar Şâdî, Süleyman Nazif ve İbnülemin Mahmut Kemâl İnal sayılabilir.

Derginin Kapanması

Ali Emirî Efendi, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nın kapanmasıyla ilgili olarak şunları anlatır:

31. nüshada, o zaman kazara şeyhülislâm oldu dediği, Mustafa Sabri Efendi aleyhinde Ali Kemâl'e hitaben bir makale yazdığını, bu makalenin sansür heyeti tarafından engellendiğini söyler. Bunun üzerine makalenin bir sureti ile Dâhiliye Nezâreti'ne müracaat eder; ama yazının devamına müsaade alamaz. Bu duruma gücenen Ali Emirî Efendi, dergiyi tatil etmeye karar verir. Böylece 31 sayı çıkan Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nın yayını sona erer.

Derginin Yeniden Yayına Başlaması

Ali Emirî Efendi, dergiyi kapattıktan sonra, Ali Kemâl tarafından hakkında yazılanlara gazetelerde cevap vermeye çalıştığını; ancak bunların sansür heyeti tarafından engellendiğini ifade eder. Mustafa Sabri ile Ali Kemâl'in tahriki neticesinde kendisi ve Millet Kütüphanesi aleyhinde yazılan yazılara cevap vermek için dergiyi tekrar çıkarmaya karar verir. Bu ikinci seride derginin ismi Tarih ve Edebiyat Mecmuası olarak değişir ("Cevap", TEM, 1/4 (30 Teşrinisani 1338/ Neşri 5 Kânunuevvel 1338), 82).

Derginin yeni yayın döneminin ilk sayısında, sunuş (mukaddime) tarzındaki başlıksız yazısında, derginin mahiyeti hakkında bilgiler verir.

Yeni yayınlanmaya başlayan bu derginin ismi Tarih ve Edebiyat Mecmuası olarak değiştirilmiş olsa da dergiler birbirinin devamı niteliğindedir.

Ali Emirî Efendi, daha önceki Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nın çok az basılmasından dolayı, şimdiki sayıları yine birden başlatmak suretiyle mecmuayı yıl 1, sayı 1 şeklinde numaralandırarak yeniden yayımlanmaya devam edeceğini söyler. Derginin hacminin artacağını ve dergide, ayrıbasım olarak "Vesâikü'l-âsâr" adıyla beyitler antolojisinin de neşredileceğini duyurur (Metin için bkz. Erdoğan Çeltik 2009):

"Nihayetinde Vesâikü'l-âsâr ismiyle müessis-i devlet Sultan Osman Han Gazi zamanından şimdiye kadar geçmiş olan hayatta bulunan şuarâ-yı Osmaniyye'nin bazı edebiyatını da kitap şeklinde neşredeceğimden bu mecmuanın hacmi evvelki mecmuanın iki [katı] büyüklüğünde olmak zaruret-i kat'iyye hâlinde bulunmuştur. Zaten evvelki mecmuanın mevcûdu pek az kaldığından yeni baştan bir numaradan itibaren yine şehri olarak bu mecmuayı neşre başladım." ("Başlıksız Mukaddime", TEM, 1/1 (13 Ağustos 1338), 1-2).

Tefrika-i Edebiye başlığı altında 2 forma olarak Vesâikü'l-âsâr adıyla, Türk şairlerinden gazel veya başka eserlerinden birer beyit seçerek tertip edilecek bu eserin, okuyuculara ciltlettirme imkânı sağlamak için, ayrı bir forma hâlinde neşredileceğini söyler ("Tefrika-i Edebiye: Vesâikü'l-âsâr 2. Forma", TEM, 1/4 (30 Teşrinisâni 1338/ Neşri: 5 Kânunuevvel 1338).

Ali Emirî Efendi, Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nda, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'ndan farklı olarak, ilk sayfada bir içindikiler bölümü hazırlayıp "Mündericat" başlığı

altında dergide nelerin yayınlandığını bildirmiştir. Ayrıca derginin iç kapağında bazı kitaplarının fiyat listesini de vermiştir ("Başlıksız", TEM, 1/2 (30 Eylül 1338), 1).

Mevcut kitapların şimdiki fiyatları başlığı altında on üç kitabın o günkü fiyatları belirtilir. Listede yer alan ilk ve son kitapların fiyatları şöyledir:

Levâmiü'l-hamidiyye (25 sene evvel basılmıştır), 35 kuruş.

Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid (mücelled bir nüshadır), 60 kuruş.

("(Başlıksız) Mukaddime", TEM, 1/4 (30 Teşrinisâni 1338) Neşri: 5 Kânunuevvel 1338).

Derginin Yayın Hayatının Sona Ermesi

Ali Emirî, yayınladığı mecmuadan Maârif Nezâreti ile Şer'iyye Tedkik Meclisi ve genel müdürlüklere ikişer nüsha göndererek ahlâkımızdaki bozuklukları bildirdiğini; ancak Davut Paşa'nın mektupçusu Abdülbaki Fevzi Efendi'nin kendisinin kınandığını varsayarak mahkemeye başvurduğunu söyler. Bu sebeple mahkeme dışında hiçbir şeyle ilgilenemediğini, derginin yayın tarihi ile mahkeme günü çakıştığı için dergiye geç çıkarmak zorunda kaldığını belirtir. Hatta dergiye çıkaramayabileceğini ifade eder ("Mecmua", TEM, 1/4 (30 Teşrinisani 1338/ Neşri 5 Kânunuevvel 1338), 79-80).

Derginin normal yayın tarihi, her ayın son günüdür; ancak söz konusu sebepten dolayı son nüshaların yayın tarihi birer hafta gecikmekte ve dergi bir sonraki ayın ilk haftası yayınlanabilmektedir. Nitekim dergi 5. sayıdan sonra kapanmıştır.

SONUÇ

Osmanlı Tarih ve Edebiyat ile Tarih ve Edebiyat Mecmuaları toplam otuz altı sayı olmak üzere iki buçuk yıl gibi kısa bir süre yayın hayatında yer almıştır. Birinci seri ilk yılında 16, ikinci yılında 32 ve üçüncü yılında ise 48 sayfa olmak üzere toplam 956, ikinci seri ise 100 sayfa olmak üzere toplam 1056 sayfa ile hacimli bir yayın olmuştur.

Dergide çeşitli konularda kaleme alınmış toplam 630 yazı tespit edilmiştir. Bunlardan 359 tanesi şiir, 271 tanesi nesir şeklinde kaleme alınmıştır.

Dergide toplam 359 şiir yayınlanmıştır. Yayınlanan şiirlerin büyük bir bölümü divan şiiri tarzındadır. Şiirlerden 112 tanesi naziredir. Ali Emirî dergiye şiir gönderen gençleri teşvik etmek istemiş, bu amaçla onların şiirlerini dergide yayınlamış, nazire geleneğini sürdürmelerini sağlamak istemiştir. Böylece dergi etrafında edebî bir atmosfer oluşturmuştur.

Ali Emirî'nin tarihî konularda kaleme aldığı yazılar birtakım bilgi yanlışlarını düzeltmek ve bu alandaki engin bilgisini ortaya koymak içindir.

Derginin edebiyat tarihimizde tenkit açısından önemli bir yeri vardır. Ali Emirî, Maârif ve Evkaf gibi hem kurumlara hem de kişilere yönelik tenkitlerde bulunmuştur. Bireylere yönelik tenkitlerin başında M. Fuat Köprülü için yazılanlar yer almıştır.

Ali Emirî'nin dergiye çıkarma amaçlarından birisi, eski edebî ve tarihî eserleri ortaya çıkarmak ve yeni araştırmacılara kaynak sunmaktır. Bu amaca yönelik olarak burada önemli yazılar, belgeler, Osmanlı padişahları, sadrazamları, şeyhülislâmları, şehzâdeleri, padişah tuğraları, kılıç kuşanma merasimi gibi konulara değinerek gerek tarihî gerekse kültürel hayatımıza ışık tutmuştur.

Söz konusu mecmualar, hem Ali Emirî ve eserleri üzerinde yapılacak araştırmalar hem de Fuat Köprülü ile ilgili çalışmalara kaynaklık etmektedir. Ayrıca dönemin basın-yayın hayatını ve edebî atmosferini araştırmak isteyenlerin başvuracağı önemli kaynaklar arasındadır.

KAYNAKÇA

Ali Emirî, *Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, İstanbul 1334-1336.

Ali Emirî, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, İstanbul 1338.

Ali Emirî (1335): "Müessis-i Devlet-i Aliye Osman Gazi Hazretlerinin Taklîd-i Seyf Merasimi", *OTEM*, 2/20.

BEYSANOĞLU, Şevket (1960): *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, İstanbul, C. II, s. 139-174.

BEYSANOĞLU, Şevket (1984): "Ali Emirî Efendi'yi Anarken", *Ziya Gökalp Dergisi*, C. 6, S. 33 (Ocak-Mart), s. 3-12, 95-96.

BİLGE, Rıfat (1945): "Bildiklerim (Divanu Lüğati't-Türk ve Emirî Efendi)", *Yeni Sabah Gazetesi*, (30 Eylül 1945; 4, 7, 11, 18 Ekim 1945).

CUNBUR, Müjgân (1990): "Ali Emirî Efendi, Kütüphanesi ve Çıkardığı Mecmua", *Erdem*, C. 6, S.16, s. 239-251.

ERASLAN, Kemal (1990): "Ali Emirî", *Erdem*, C. 6, S.16, s. 235-237.

ERDOĞAN ÇELTİK, Seher (2007): *Ali Emirî'nin Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası Üzerine Bir İnceleme*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ERDOĞAN ÇELTİK, Seher (2009): "Ali Emirî'nin Vesâikü'l-âsâr'ı", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (Güz), S. 51, s. 259-273.

ERDOĞAN ÇELTİK, Seher (2010): "Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuasında Şiir", *Pedagojik Bilimlerin Güncel Konuları (Teori ve Uygulama) Makaleler Kitabı*, Sterlitamak Devlet Pedagoji Akademisi ve Gazi Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Yayını, Sterlitamak-Ankara.

ERGUN, Sadettin Nüzhet (1944): *Türk Şairleri*, Burhanettin Erenler Matbaası, İstanbul, C. I, s. 1251-1256.

İNAL, İbnülemin Mahmud Kemâl (1999): "Emirî Efendi", *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî's-suarâ)*, Haz. Müjgân Cunbur, AKM Yayınları, Ankara.

KARATEKE, Hakan T. (1995): *İşkodra Şairleri ve Ali Emirî'nin Diğer Eserleri*, Enderun Kitabevi, İstanbul.

ÖZKIRIMLI, Atilla (1982): "Ali Emirî Efendi", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. I, s. 95-96.

TAYŞI, Serhan (1989): "Ali Emirî Efendi", *İslam Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul 1989, 390-391.

TEVFİKOĞLU, Muhtar (1989): *Ali Emirî Efendi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.